

1 DECEMBRIE 1918 ÎNTR-UN SAT DIN MĂRGINIMEA SIBIULUI

CARMINA MAIOR
Muzeul „Astra” Sibiu
carminamaior@yahoo.com

Cuvinte cheie: 1 Decembrie 1918, Unire, Ionel Floașiu, jurnal, însemnări

Keywords: December 1st 1918, Great Union, Floașiu Ionel, diary, notes

Folosind informații de primă mână din cercetarea noastră și notele din jurnalul unui participant la acest eveniment am încercat să exprimăm cât se poate de corect felul în care Marea Unire a fost înțeleasă și simțită în satul românesc. Am încercat să observăm atmosfera epocii și mentalitatea tinerilor studenți români care au luat parte la Primul Război Mondial și au avut oportunitatea de a participa la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia unde destinul poporului român a fost decis.

Pentru românii din Mărginimea Sibiului, ca pentru toți cei aflați sub stăpâniri străine, primul război mondial a însemnat inițial o dubla tragedie: conflictul în sine, cu cortegiul de distrugeri și morți, care dereglă un întreg sistem de viață, în primul rând, și durerea de a fi obligați să lupte pentru o stăpânire străină, pe care în fond o doreau înlăturată. Era însă firesc să resimtă și undele speranței: o conflagrație de asemenea proporții nu putea să nu aducă, în final, modificări de granițe, o nouă legislație, înlăturarea stăpânirii străine și, poate, acea “România Mare”, pentru care se luptase în trecut și se zbăteau încă frunțașii politici.

Atitudinea mărginenilor pasibili de a fi recrutați, a fost diferită, în funcție de situații. O parte și-au asumat riscul de a trece Carpații în “Vechiu Regat”, la frații liberi, unde s-au înrolat în armată, ca să vină acasă, ca eliberatori. Ceilalți, după multe eschivări, neputând scăpa încorporării, și-au făcut datoria de soldați ai imperiului, sperând mereu că nu vor ajunge să lupte cu “frații din țară”. Aceștia, pe fronturile din Rusia sau Italia, au murit eroic sau au reușit să se întoarcă la căminele lor și mai ales să ia parte la visul românesc împlinit de 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia.

În cadrul studiului monografic pe care-l facem asupra satului Galeș din Mărginimea Sibiului, ne-am oprit la momentul “1 Decembrie 1918”, pe care îl prezentăm, pe baza unor date obținute în teren precum și a unui jurnal ținut de Ionel Floașiu, pe atunci locotenent, fostul comandant al Garzii Naționale în 1918 și participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia¹.

La începutul secolului al XX-lea, Galeșul era o comună mică, dar vrednic gospodărită, cu mori și prăvălii. Deținea munți, din arendarea cărora se făceau lucrări și amenajări publice, dar teren arabil era foarte puțin, așa că locuitorii se orientau spre alte surse de venit. O parte din tineri studiau în orașe din Ardeal sau Ungaria pentru a se perfecționa în diferite meserii.

---

¹ Informatorii din teren au fost Ilie Luca și Ioan Răchișan, urmași ai participanților (la data evenimentelor erau copii) Bucur Floașiu, Ionel Floașiu și alți participanți a căror povestiri le-am ascultat din copilărie.

Ionel Floașiu, alături de alți tineri consăteni vrednici, studia, ajutat de o bursa Gojdu, la Politehnica din Budapesta în 1916, când va fi încorporat în armata austro-ungară, în regimentul 14 infanterie, cantonat o perioadă la Linz și deplasat apoi pe frontul din Tirol. Din corespondența și modestul său jurnal se conturează, cu destule detalii, tabloul perioadei și modul cum un tânăr ardelean a simțit și a trăit acele bulversante evenimente.

Departate de casă, tânărul student a simțit nevoia de a-și consemna impresiile, de a nota momentele mai importante din viață, astfel a ținut un mic jurnal care-i înlocuia conversația zilnică cu familia, cu cei dragi aflați departe. Era la vârsta la care se pregătea pentru o viață în care să-și asume răspunderi și acest obicei de a-și nota gânduri, impresii, preocupări îl ajuta să se autoevalueze. Însemnările sunt scurte, unele laconice, pare mai degrabă un aide-memoire decât un jurnal, dar exprimă felul de a gândi tipic pentru mentalitatea unui tânăr ardelean al începutului de secol XX, răbdător dar și iscoditor, dispus să învețe mereu, apreciind în egală măsură cultura și natura, constructiv și familist, care, chiar trăind experiența unui război, nu stă să-și plângă de milă ci caută să-și îmbogățească mintea cu orice descoperire, ca o datorie de onoare de a strânge o zestre spirituală pentru a fi de folos alor săi.

Permișiile petrecute acasă ca și corespondența mențin vie legătura cu satul natal, cu familia, și astfel avem conturat pe de o parte tabloul satului, care face efortul de a-și duce viața în tiparele obișnuite (se muncește fără rezerve și se respectă ritualul fiecărei sărbători tradiționale) și, pe de altă parte, fiii satului, tinerii departe de casă, soldați, exasperați de uzura războiului, dornici să revină la vatră, să ducă o viață normală. Și de o parte și de cealaltă se observă interesul pentru o informare rapidă privind evenimentele politice, deoarece, dincolo de teama și jalea aduse de război, toți așteaptă rezolvarea problemei naționale.

Inserăm, spre ilustrare, pagini din jurnalul menționat, păstrând ortografia originală:

"20 octombrie 1918. Duminica. Merg la Biserică. Cetesc știrile cele mai noi. Manifestul lui Carol, Austria să devină stat federal cu 4 state, germanii se tot retrag ... Împăratul Wilhelm îngâmflat va trebui să abdică de tron altcum nu se face pace curând ... Noua ne cresc inimile ... Sunt curios ce va fi cu Ardealul. Ungaria s-a declarat independentă, în Camera din Budapesta sunt scene furtunoase dar nimeni nu vorbește despre lucrul principal: chestia naționalităților...

23 Octombrie. Abia aștept să-mi vina Pesti Hirlap, mă interesează vorbirile din parlament mai ales referitor la naționalități. Am citit că Vaida a dat deja o declarație în numele românilor. În Viena încă s-au declarat deputații români pentru unirea Ardealului cu Bucovina și Banat.

25 Octombrie. Am citit azi vorbirea din parlament a lui Vaida, care a produs scene furtunoase la ungeri. Punctele lui Wilson. Fiume e ocupat de croați. Învălmășala e tot mai mare. Îmi râde inima de situația de azi.

28 octombrie. Sunt designat să merg la Latsch (era în Linz)

30 octombrie. Toată lumea e agitată, de știrile noi. Ministerul de externe Andrasz a cerut dela Wilson pace și separat fără Germania.

Inoiembrie. Cehia s-a declarat deja stat independent, în Praga au fost sărbători și demonstrații grandioase.

3 noiembrie am primit forma de retragere; italienii au spart frontul.

4 noiembrie ... Austro-Ungaria a capitulat.

10 noiembrie. Duminica. Evenimentele se îngrămădesc. Wilhelm e măturat Germania revoluție republicană. Ungurii pertractează cu gener. Franchet în Belgrad nu

pe placul lor. Cabinetul Marghiloman dat demisia. Pacea dela București anulată. Vaida - Pop ministru pentru Ardeal.

14 noiembrie. Azi am purtat pentru prima oară tricolor românesc la chipiu așa sta de frumos spre deosebire de colorile roș alb roș (colorile imperiale).

16 noiembrie. Comitetul National Roman pertractează cu ministrul Jazsi în chestia imperiului cerut asupra tuturor tinuturilor locuite de romdni. Ce satisfacție mare pentru noi dupa atâția sute de ani asuprire.” Urmeaza detalii cu drumul Linz-Viena-Budapesta.

25 noiembrie, Luni ajunge la Saliște. Ales comandant al Garzii Nationale pregatește plecarea la Alba Iulia”.

Succint prezintă evenimentul; însemnările sunt ca un fel de intimă datorie de a păstra în scris momentul istoric la care a fost un modest participant. După 50 de ani amintirile sunt vii, și le reia pe un caiet, pentru a fi pregătit deoarece se investigau foștii participanți, în vederea serbării jubileului. Aduagă puțin la vechile notițe, doar amintește mai multe nume ale acelora cu care a împărțit bucuria evenimentului, ca un omagiu pe care simte nevoia să-l aducă celor care nu mai erau².

“30 nov 1918 dimineata plecăm cu o caravană întreagă de căruțe spre Alba Iulia. Merge și tatăl meu Nicolae Floașiu și fratele meu Niculită. Din Galeș mai merge Victor Stănilă, Alexandru Iosof, Niculiță Tâmpănariu, învățătorul Ioan Răchișan, preotul Nicolaie Răchișan și alți ca 25-30 săteni. Mulți pleacă și cu trenul Pe drum întâlnim multe caravane din toate satele. Se cântă cântece naționale, se trag salve de bucurie. Cântă fanfarele și Iăutarii și din când în când se fac opriri și lumea se prinde la dans, la hora unirii celei mari. Trenuri speciale merg spre Alba Iulia din toate direcțiile. Pe drum întâlnim coloane lungi ale armatei germane în retragere. Seara dormim în Sebeș-Alba la Ana Moga, sora lui Alexandru Iosof alții prin Lancrăm și satele vecine.

A doua zi la 1 dec. 1918 dis de dimineață am pornit spre Alba Iulia unde am sosit pe la orele 9 și ne-am dus pe câmpia cetății, unde au fost frânți pe roată în 1785 la 28 febr. Horea și Cloșca, martirii neamului românesc, și unde fremătă de bucurie și entuziasm o mulțime de peste 100.000 de români veniți din tot Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul cerând unirea cu România. Eu am avut fericirea să mă strecor într-un colț al sălii unirii și să asist la istorica ședința a Marelui Sfat National Român care a votat în unanimitate unirea necondiționată cu Romania, înfăptuind astfel România Mare. Am ascultat cuvântarea președintelui de onoare George Pop de Băsești, luptător octogenar, care și-a încheiat cuvântarea - cu lacrimi și în lacrimile întregii asistente - cu parafrizarea citatului: "Acum slobozește pe robul tău Doamne, că văzură ochii mei mântuirea neamului românesc și unirea tuturor românilor într-un singur stat: România Mare". Am ascultat și înflăcăratele, sobrele și bine documentatele cuvântări îndeosebi a președintelui Dr. Iuliu Maniu, precum și ale celorlalți frunțași conducători: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Alex. Vaida, Episcopii ortodocși și greco-catolici D. Radu și I. Popp, Iosif Jumanca în numele social-democraților români etc. Afară în mijlocul mulțimii au vorbit episcopii Miron Cristea, Iuliu Hossu și preotul

² Primele însemnări sunt pe un carnet mic și cuprind perioada studenției la Budapesta, când a fost încorporat, participarea la război, participarea la Alba Iulia și continuarea studiilor la Praga, unde va absolvi politehnica (1918-1920). Își reia obiceiul notării într-un jurnal între 1939-1946, altă perioadă dificilă pe care o resimte profund. În 1968 pe baza însemnărilor din 1918 rescrie momentul Alba Iulia pentru că se căutau supraviețuitori și informații, se colecționau materiale în vederea jubileului Unirii.

Ștefan Roșianu, Aurel Vlad, Lazăr, generalul român Leonte, un delegat trimis din Basarabia, un delegat trimis din Bucovina. Am întâlnit la adunare o multime de cunoscuți din toate colțurile. Numai tatăl Lenuței (logodnica), Ilie Șandru lipsește, dar a murit la 7 nov. cu certitudinea unirii. Deși era frig, lapoviță și ninsoare, lumea dansa și cânta; "Deșteaptă-te române", "Trăiască România Mare", "Hai să dăm mână cu mână", "Pe-al nostru steag e scris unire", "La arme" etc.

La orele 15 am plecat înapoi spre casă cântând și pușcând. Pe drum întâlnim iarăși coloane lungi de soldați germani, cari se retrag triști spre țara lor. În pădurea Apoldului am poposit de am luat grâu de la acești soldați, grâu rechiziționat sau furat din România, ne reântoarcem acasă prin Tilișca trăgând cu carabinele".

După ce au participat ca buni români la hotărârile neamului, gospodărește, se reîntorc acasa mulțumiți de ce au făcut, încrezători în hotărârea lor, așteptându-i roadele, în timp ce cu toții vor încerca să reia viața de unde au lasat-o cu patru ani în urmă. Atitudinea lor este tipică pentru gândirea sănătoasă a țăranului ardelean, gospodar.

În însemnările ulterioare (în anul 1968) menționează:

"Din mica comună Galeș un număr de 24 intelectuali și țărani au trecut Carpații prin 'vama cucului' și s-au înrolat în armata română în anii 1914-1916. În primul război mondial au murit moarte de eroi 1 ofițer și 23 soldați, dintre cari 9 în armata română. Aceștia sunt următorii:

Danil Șandru subloc.	Ion A. Marcu -"-	Dum. Sgură -"-
Stănilă Nicolae sold.	G. Dragomir George -"-	Gavril Dragomir -"-
Nicolae B. Costin -"-	Teodor Cristoiu -"-	Ioan D. Floașiu -"-
Nicolae I. Pătruțiu -"-	Ioan Hantiu -"-	Liciniu Lazăr -"-
Vasile A. Dragomir -"-	Savu Matei -"-	Nic. N. Răchițan -"-
George Șchiopu -"-	Moise Boca -"-	Ion Iacob Marcu -"-
Ioan Șchiopu -"-	Lazăr Sgură -"-	Nic .Lupea -"-
Dumitru Șchiopu -"-	Dum. Bârsanu -"-	Maria Floașiu soră
Alex. I. Marcu -"-		de caritate

În amintirea lor, din inițiativa și cu osteneala căpitanului Danil Răchițan, care a luptat în armata română și trăiește și azi în etate de 77 ani, s-a ridicat o mare și prea frumoasă troiță, pe vârful dealului Gherghelău² de-asupra 'Zăpoziilor', care domină satul întreg și este vizibilă de la mari depărtări. Pe această troiță sunt sculptate în lemn numele acestor eroi"³.

Cam în aceeași perioadă când gălișenii ridicau troița pe deal, vecinii sălișteni își vor cinsti și ei eroii rezidind, în piatră, biserița-mănăstire de la Fântâna Foltei, unde poposise călugărul Visarion Sarai, și, după legende, chiar Iancu și vor ridica o troiță în centrul comunei inaugurată sub auspicii regale cu ocazia unei "Jamboree"⁴. Alte

³ Căpitanul Danil Răchițan împreună cu alți doi localnici și-au promis să ridice o troiță dacă vor ajunge să lupte în armata română și să se facă România Mare. Gălișenii încadrați în reg. 35 Artilerie și 36 Obuziere alături de alți ardeleni, mai ales din Maramureș, au luptat și la Mărășești. În 1936 supraviețuitorii s-au reunit, au cărat piatra pentru soclu cu un car de tun, pradă de război, iar troița de lemn au sculptat-o maramureșenii, cu motive tradiționale. Sub streșină e menționat că aceasta a fost ultima dorință a soldatului Nicolae B. Costin înainte de a muri.

⁴ "Jamboreele" erau tabere ale "Cercetașilor", organizație europeană de tineret, sub patronaj regal, educate în spiritul cultului eroilor neamului, promovate de regele Carol al II-lea, mai ales. Inscripția troiței certifică inaugurarea cu ocazia Jamboreei din 1932, dar numele și titlurile regale au fost martelate în epoca comunistă.

monumente se vor ridica în celelalte sate. Totuși prin forma și amplasarea sa, Troița de pe Gherghelăul Galeșului are ceva aparte atât de românesc. Prin tradiție aici se ține slujba de Ispas.

“Membrii gărzilor naționale din Ardeal formate în 1918 au fost decorați cu medalia "Ferdinand I" cu spade și panglică și publicați în Monitorul oficial nr. 169 din 24. VIII1940. Între ei sunt și cei 30 membri din comuna Galeș:

<i>Preot Răchițan Nicolae</i>	<i>Antonie Gheorghe</i>	<i>Irimie Pavel</i>
<i>învățător Rachițan Ioan</i>	<i>Marcu Ioan</i>	<i>Balu Vasile</i>
<i>ing. Floașiu Ionel (comandantul)</i>	<i>Tâmpănariu Dum.</i>	
<i>prof. Floașiu Dumitru (locțiitor)</i>	<i>Covaciu Ioan</i>	
<i>Teodor Popa primar</i>	<i>Șchiopu Dumitru</i>	
<i>Șandru Ilisie</i>	<i>Șchiopu Constantin</i>	
<i>Iosof Dumitru</i>	<i>Stoia Teodor</i>	
<i>Floașiu Nicolae</i>	<i>Stanila Ioan</i>	
<i>Vasile Luca</i>	<i>Tâmpănar Nicolae</i>	
<i>Nicolae Luca</i>	<i>Poiană Mihai</i>	
<i>Nicoară Dumitru</i>	<i>Dragomir Ioan</i>	
<i>Stoia Dumitru</i>	<i>Balu Ioan</i>	
<i>Stoia Ioan</i>	<i>Popa Gavrilă</i>	
<i>Nicoară Ioan</i>	<i>Stănilă Nicolae</i>	

Ani de zile participanții au avut în suflet o comoară să o poarte, să o împărtașească urmașilor. Fiecare în felul său s-a înscris cu litere adânci în istoria satului.

Comandantul gărzii și-a terminat studiile la Praga, a devenit inginer și director al Uzinelor Industria Sârmei din Câmpia Turzii. Era prima fabrică de laminate românească, ctitorie ardeleana a unei familii marcante din Saliște, Comșa. A activat intens pe plan economic și cultural; sub direcția sa aici s-au introdus procedee moderne de fabricație, s-au promovat elementele locale, s-au executat premiere economice și administrative la nivel național. Tinerii din comuna sa au avut prilejul de a se perfecționa în meserii⁵.

Învățătorul Ioan Rachițan a devenit primar, evidențiindu-se ca gospodar iscusit: refacerea podurilor, aranjarea malurilor râului, electrificarea comunei i se datorează.

Prof. Dumitru Floașiu s-a remarcat nu numai ca dascal dar și ca un culegător de date etnografice⁶.

Ecoul Unirii a mobilizat și pe românii plecați peste hotare. Opt galișeni stabiliți în America au trimis fonduri pentru refacerea clopotelor bisericii pe care ungurii le confiscasera pentru a le topi la începutul războiului. În 1922 s-a turnat la Sibiu, la fabrica Schieb, "Clopotul Unirii naționale 1918", cum scrie pe el, alături de numele donatorilor:

⁵ În funcția de director militează pentru progres punându-și la dispoziție toate calitățile și toată forța de muncă. În timpul administrației sale a înființat prima școală de ucenici din țară, despărțământ de "Astra", școală de gospodărie pentru soțiile muncitorilor, sistem de credite ca să ajute muncitorii să-și construiască case, a ctitorit biserica și parohia ortodoxă, a înființat cor, echipă de fotbal în cadrul "Șoimilor Carpaților". Actuala Casă de Cultură din Câmpia Turzii îi poartă numele, un tardiv dar binemeritat omagiu pentru o inimoasă activitate în slujba neamului. Însemnările manuscrise împreună cu alte documente aflate în posesia familiei vor fi donate arhivei acestei instituții.

⁶ În arhiva științifică a C.N.M. Astra-Sibiu se află caiete cu documentație etnologică culeasă din teren de prof. D. Floașiu care a fost un prețios colaborator al muzeului sibian.

Ioan I. Floașiu	Nicolae N. Floașiu
Nicolae N. Floașiu	Ioan Stanila
Dumitru Floașiu	Pavel B. Iosof
Nicolae Beu	Maniu C. Floașiu

Clopotul a fost pus în turla bisericii alături de alte două donații ale vrednicilor gospodari locali, care nu puteau să lase biserica văduvită de glasurile care chemau credincioșii la rugă acum, când credința ortodoxă era liberă.

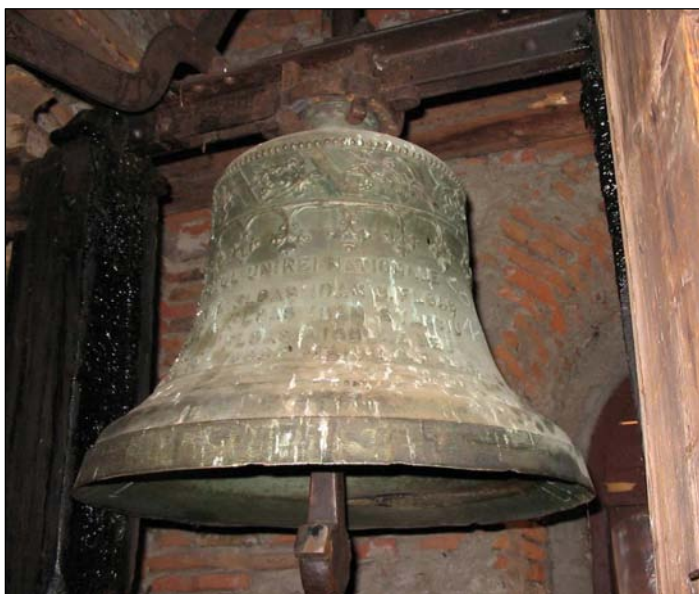
Peste ani momentul 1918 nu este uitat, chiar dacă entuziasmul începutului se liniștește, pe măsură ce viața reintră în normal. Respectul pentru ce a însemnat rămâne neclintit.

În diferite moduri este sărbătorit și în anii regimului comunist. Respectat ca dată istorică, este onorat prin serbari școlare. În biserică se face pomenirea lui, iar de Ispas sunt pomeniți eroii. *Fii satului* - gălișeni stabiliți la Sibiu, care se întruneau săptămânal, în anii 1970-1985, la Hotelul Bulevard, țineau mici conferințe amicale, evocau evenimentele trăite, care acum fac parte din istorie. Era modul lor de a păstra flacăra vie pe altar. În 1988, de Bunavestire, la 95 de ani, închide ochii și ultimul dintre participanții de la Alba Iulia, fostul comandant al gărzii naționale⁷.

Astăzi 1 Decembrie își ocupă locul meritat de *zi națională a României*. În micul sat exista o Troiță cu numele eroilor care parcă veghează de pe deal, un clopot cu inscripție, în biserică, fotografiile unor frunțași ai satului păstrate tot acolo și unele însemnări ale celor care au asistat la momentul când s-a pus temelia României moderne; o modestă moștenire, de preț.

---

⁷ Este îngropat în cimitirul din Galeș, satul natal. Trăise între 1893 și 1988 și, modest și muncitor, își dedicase viața cunoașterii și folosirii cunoștințelor în ajutorul celor pe care-i avea în responsabilitate: familia, consătenii, muncitorii fabricii cu familiile lor, neamul.

Clopotul Unirii Naționale
(Biserica din Galeș)

Galeș, *Troița închinată eroilor*, de pe Gherghelău

**The First of December 1918
in a Romanian Village in Mărginimea Sibiului**

Abstract

Using a first hand information from our research and especially the notes from a diary of a participant at those events, we tried to express as correctly as possible the way the Great Union was understood and felt in a Romanian village. We tried to figure out the epoch atmosphere and the mentality of a young Romanian student who took part in the World War I, and had the opportunity to participate at that Great Meeting in Alba Julia where the destiny of the Romanian people was decided.

List of illustrations

- Fig. 1. Student Ionel Floașiu, second lieutenant, commander of the National Guard of Galeș, leader of the delegation for Alba Julia on 1 December 1918
- Fig. 2. Postcard from the front
- Fig. 3. Romanian soldiers from the Austro-Hungarian Army on the Tirol front in 1918
- Fig. 4. Romanian soldiers from the Austro-Hungarian Army on the Tirol front in 1918
- Fig. 5. „The National Union Bell” in the church of Galeș
- Fig. 6. „Troița” of the Gherghelău-hill, the monument dedicated to the local heroes from Galeș, in the First World War
- Fig. 7. Page of diary